

Danmarks økonomi

Martin Paldam

Professor (Emeritus)

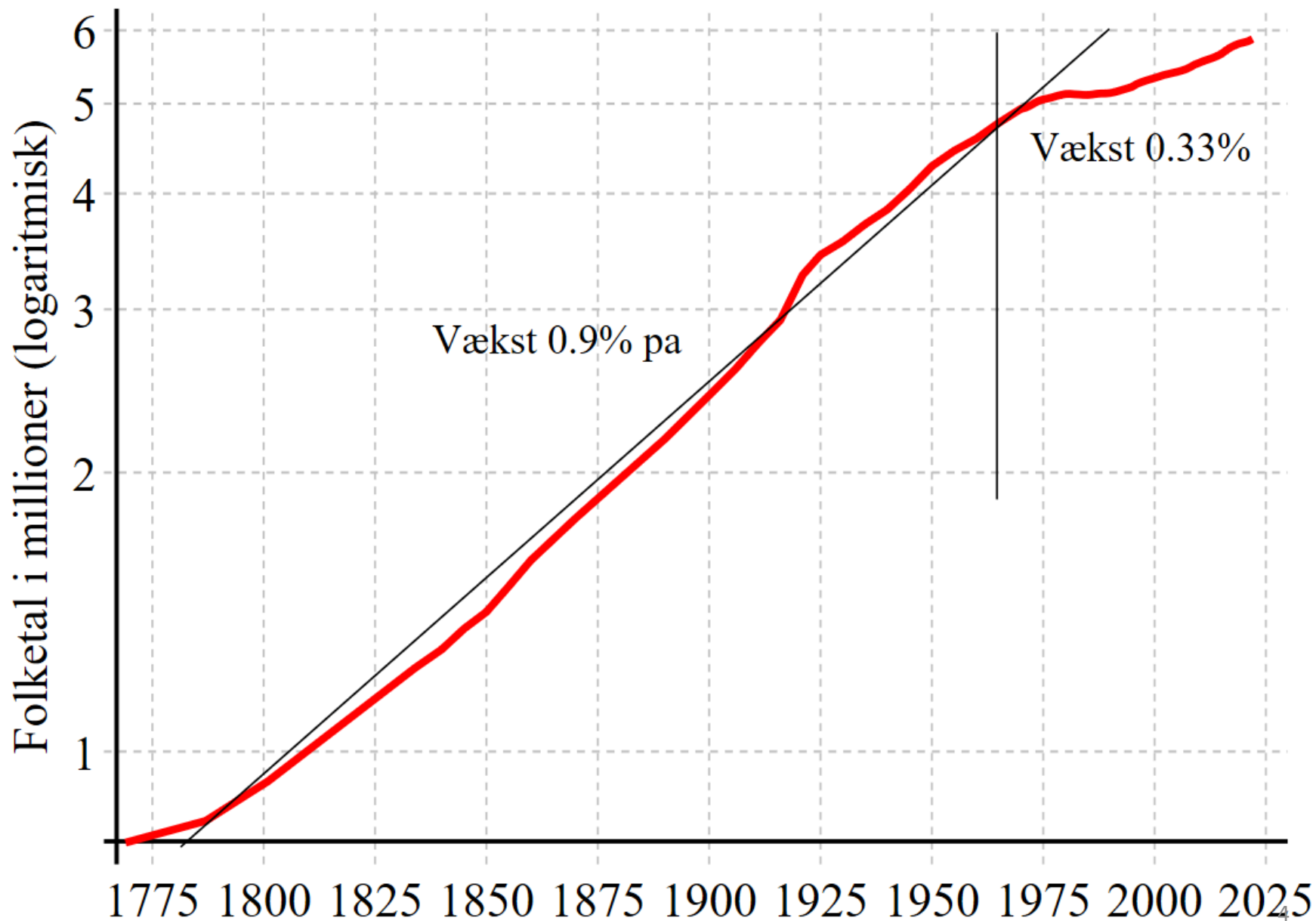
Økonomisk Institut, Århus

1. Befolkning svagt voksende, levealder op (obs.!)
2. Nationalproduktet: Erhvervsfordeling: store ændringer: Landbrug ned, industri konstant el, service-erhverv op især: Off.
3. Nationalproduktet på langt sigt: rigt længe, konvergens mere og mere lig andre rige lande
4. Offentlig sektor stor og lidt op, høje skatter. Den **svære balance 1**. Off vs privat
5. Relativt godt styret: U lav, Gæld rel. Lille. Fordeling, lykke, tillid, korrupsion. Dog
6. Fordeling: **Svære balance 2**. Tvang vs lighed, Hvor meget centralisering ønsker vi?

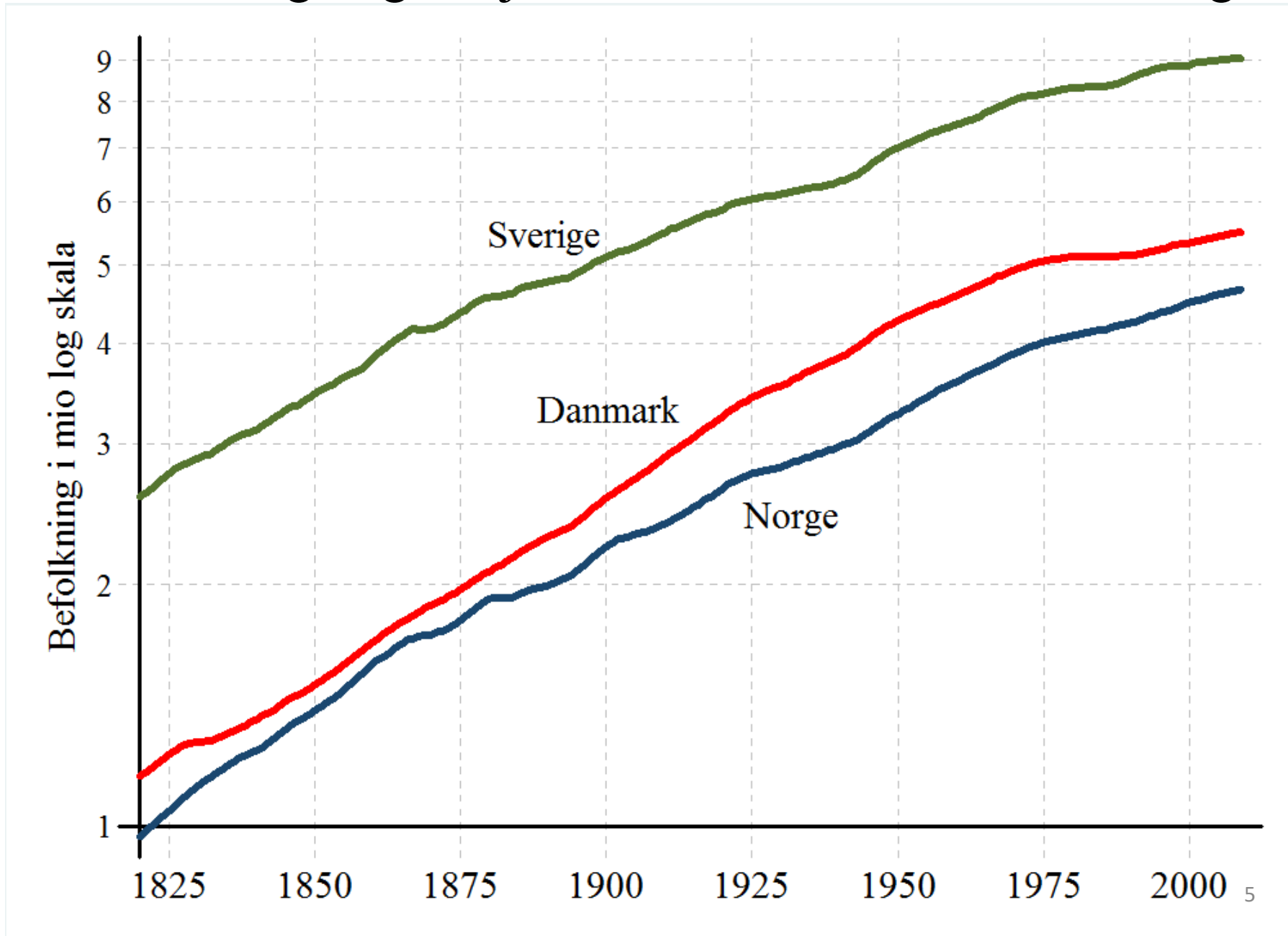
Befolkningen og dens vækst

- OBS: tegninger med logaritmisk lodret akse
→ konstant vækst ret linje
- 1% vækst fra år 1800 til 1950, det er 4,4 gange op
- Siden 1950 aftagende vækst – nu svag mest pga at vi bliver ældre.
- Indvandring: $(20'000/5'700'000) \times 100\% = 0,3\%$
- Kumuleret 12%, men de 5% er fra andre EU lande

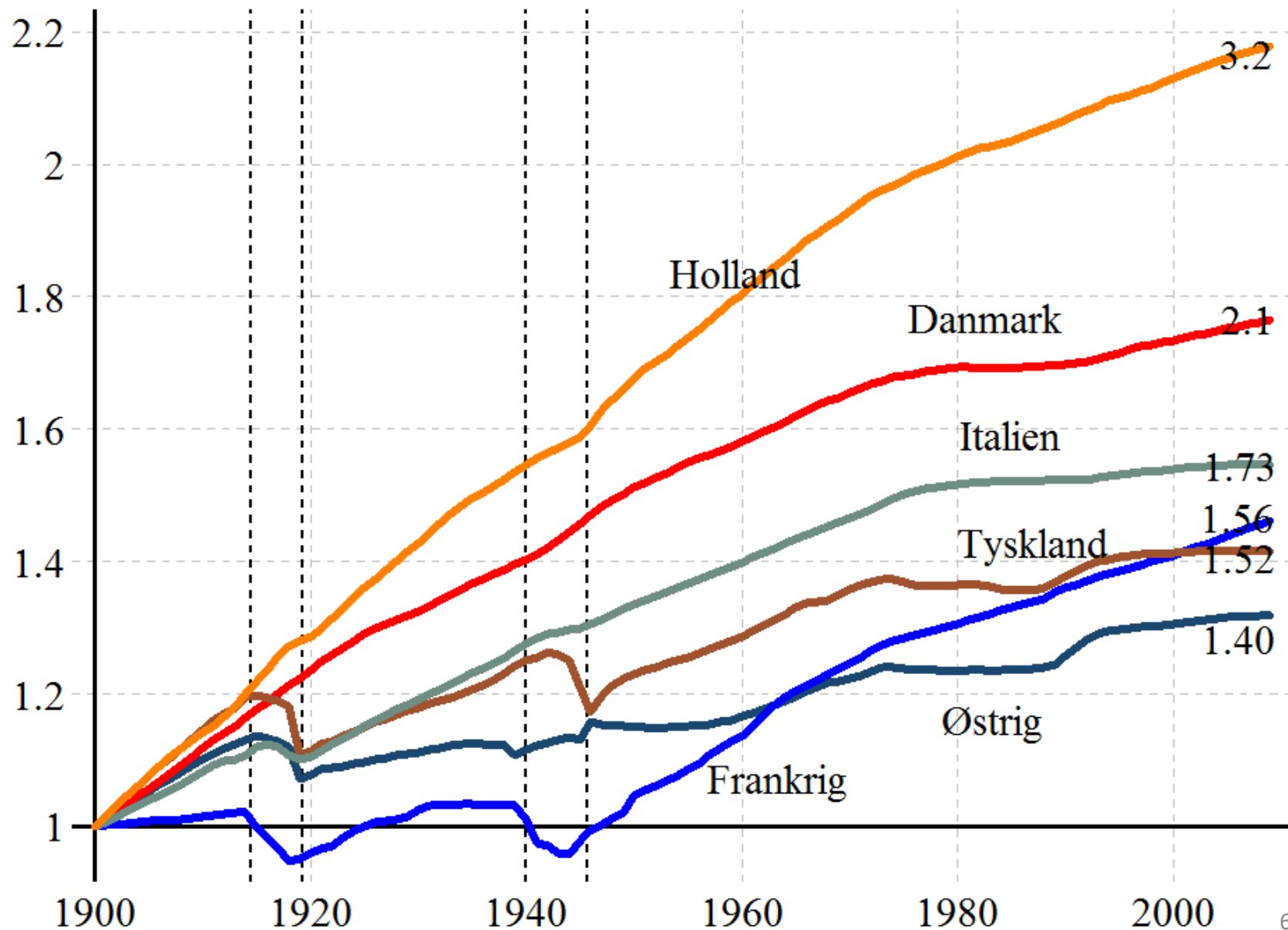
Befolkningen. Runder 1 mio lige efter 1800

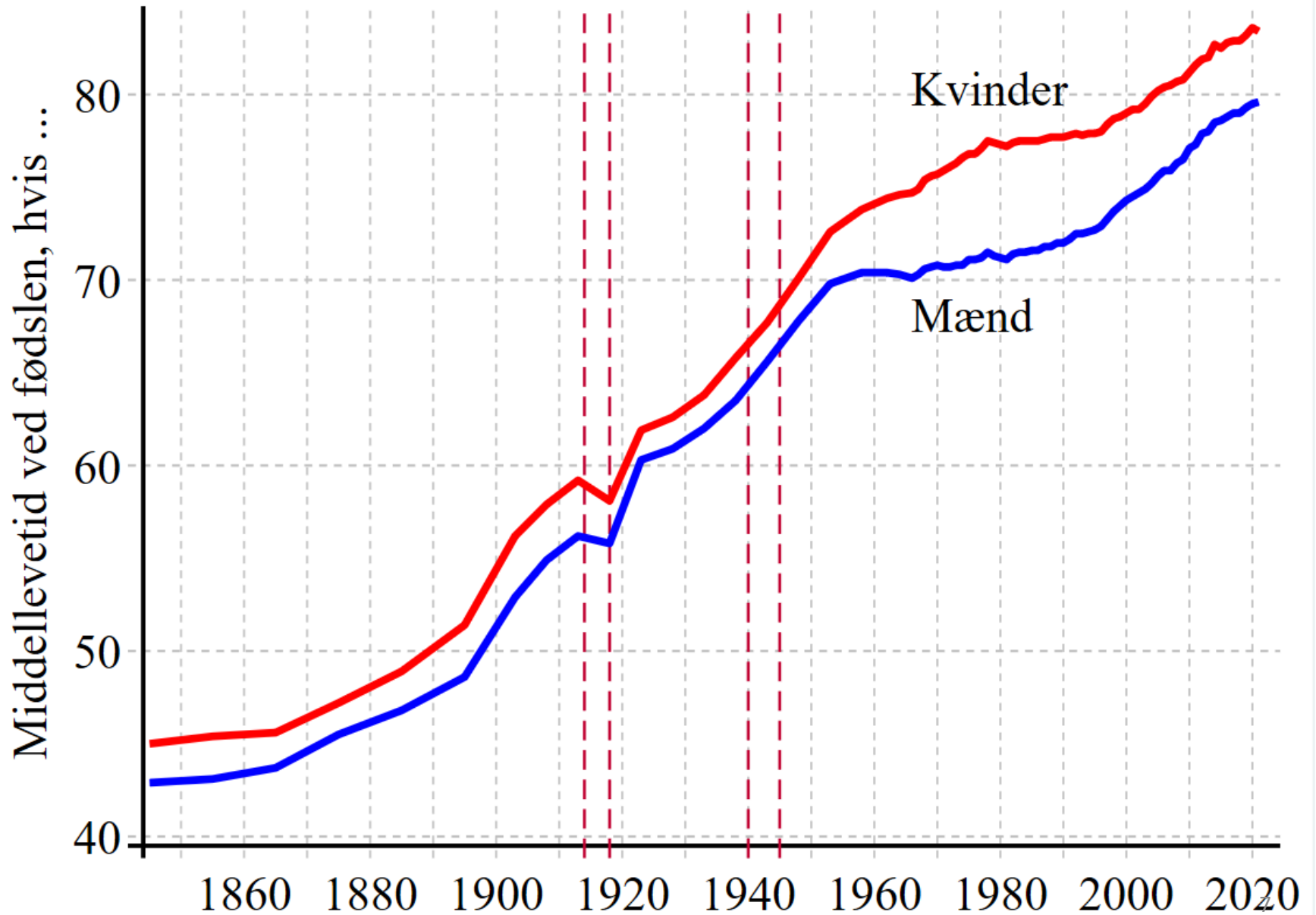
I sammenligning: Høj vækst især i.f.h.t. lande uden krige

I Europa i det 20^{ende} århundrede. Indeks start i 1900:=1

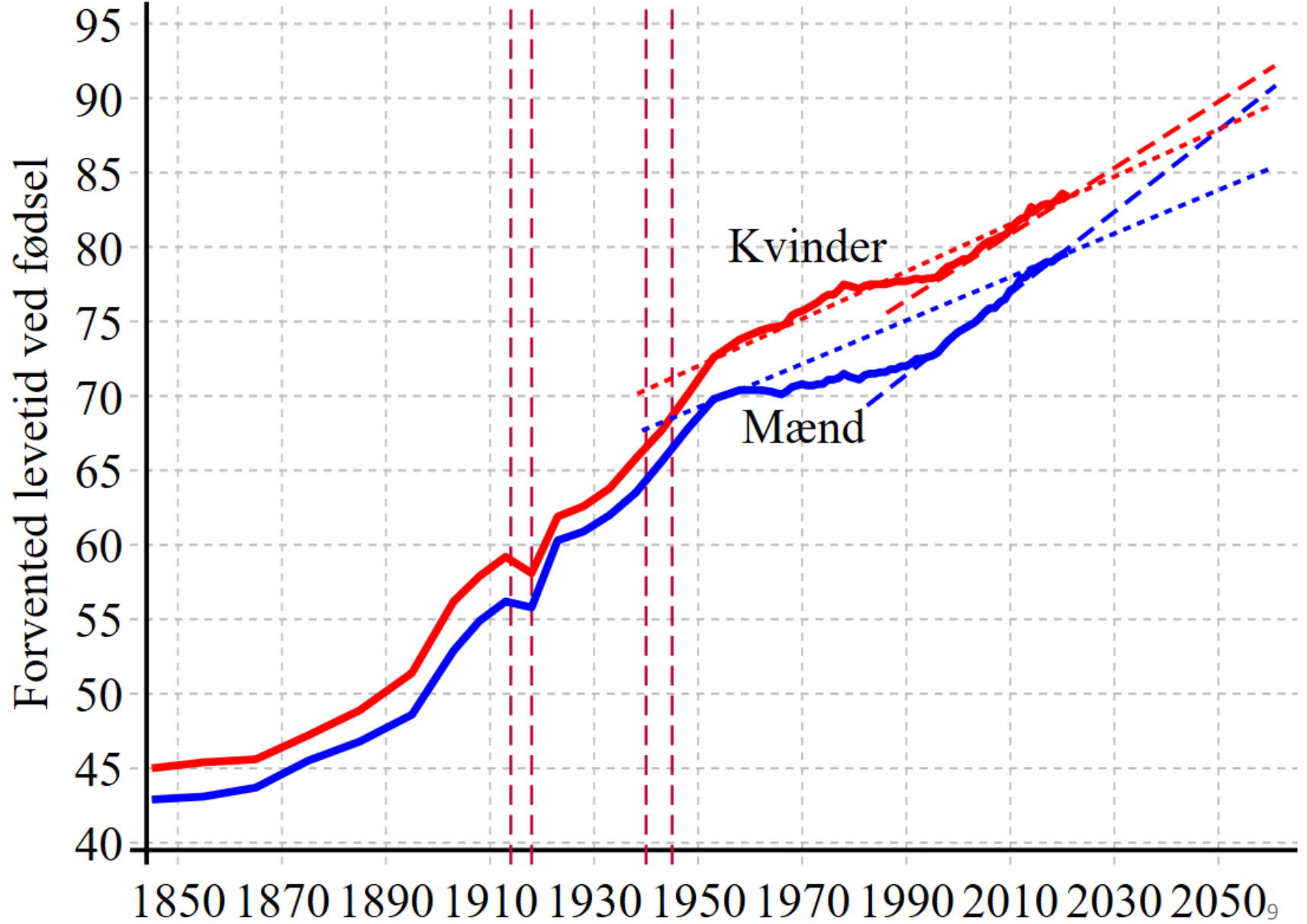
Beregnet levetid ved fødslen: Dødeligheds-tabel hvert år

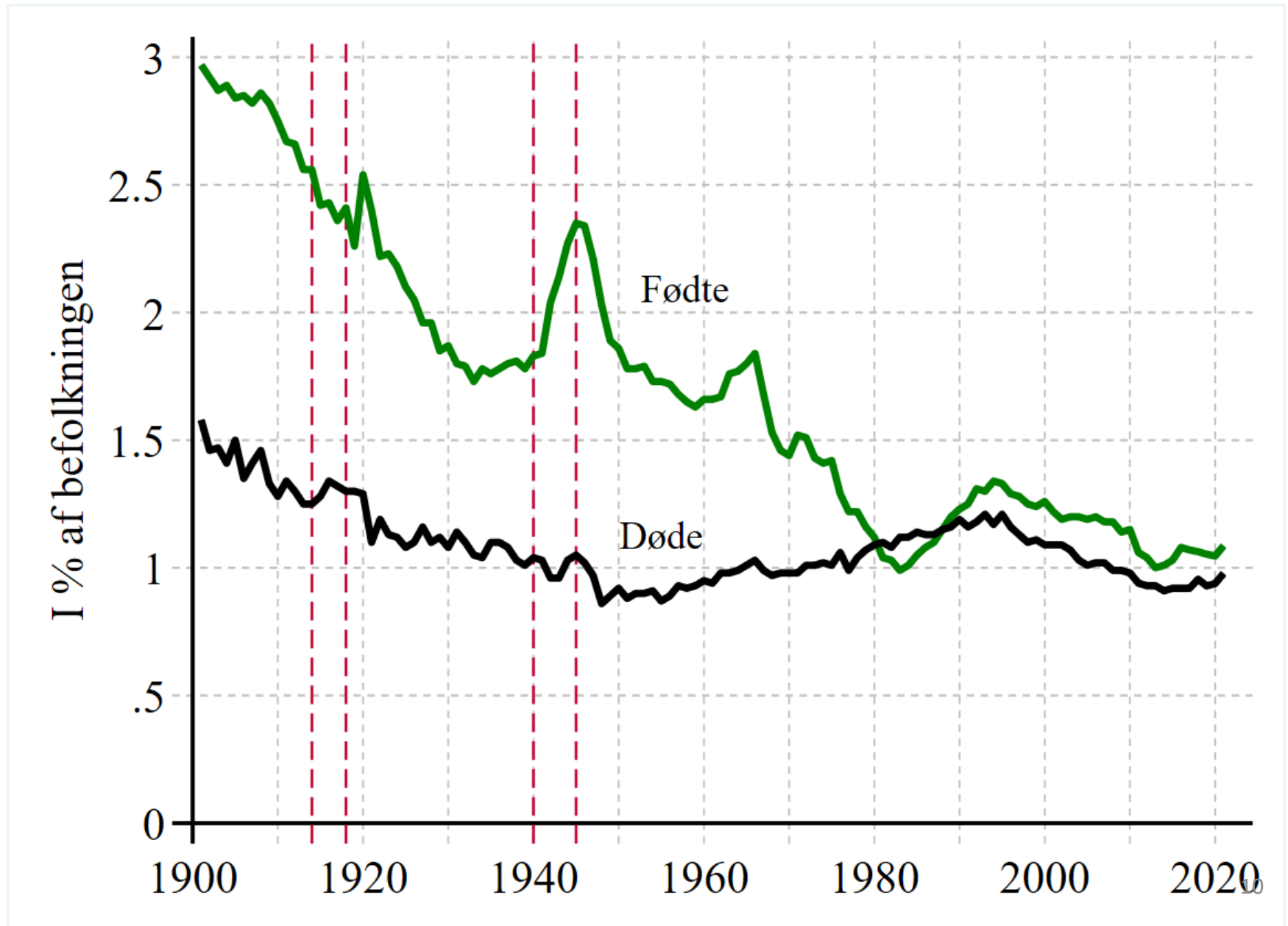
Kommentar:

- Vi hører fra mange, at vi bliver stadig mere forgiftede af miljøgifte – det har ikke hidtil kunnet ses på tallene.
- OBS: stenalderkost!
- Hvor længe kan det blive ved? Intet tegn på udfladning. Men der må være en grænse et sted!?
- Prognose: Hvilken linje skal forlænges?
- Prognose 50 år frem:
- Fremskriv med sidste 20 år → +12år
- Fremskriv med sidste 50 år → +7år

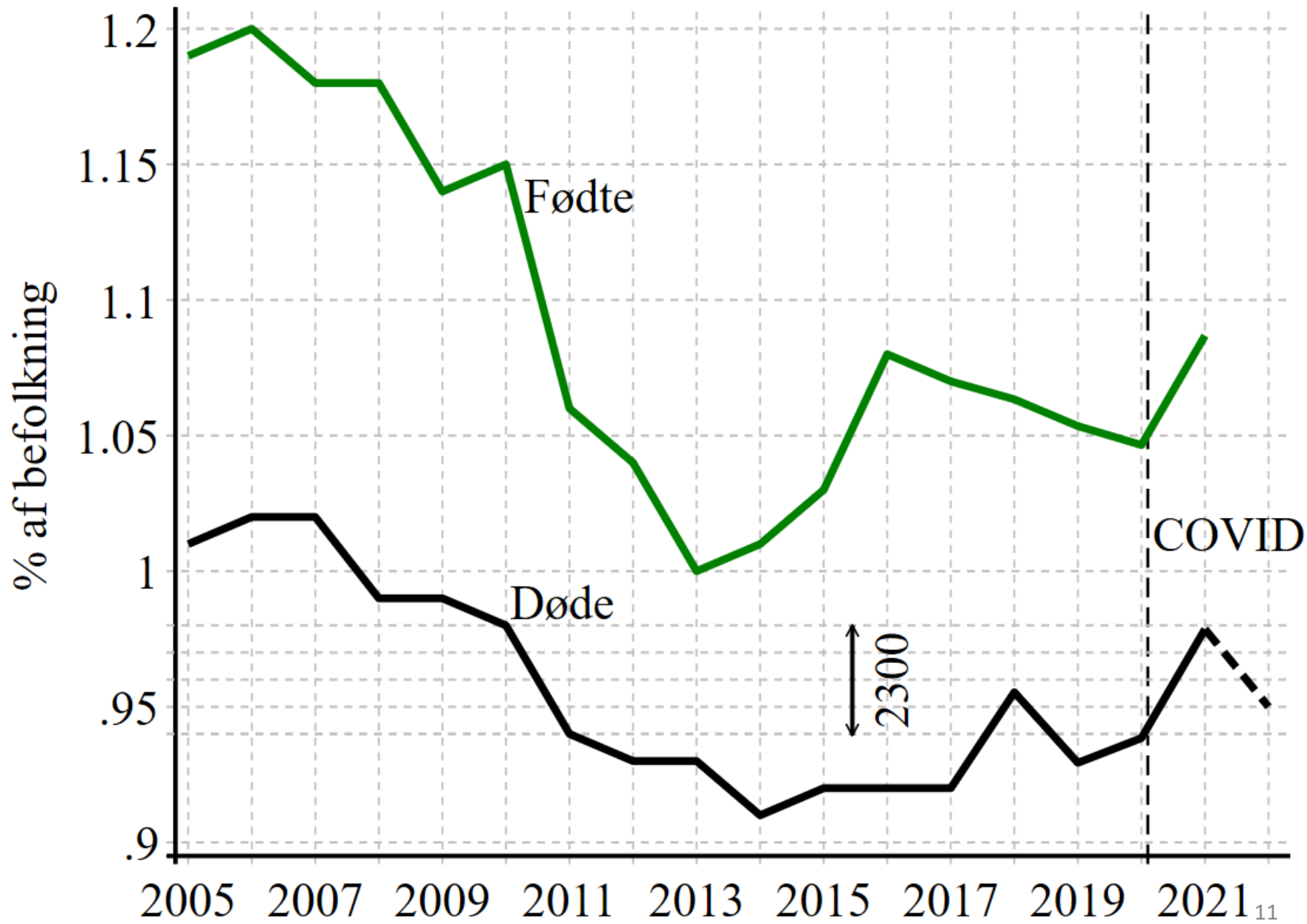
Prognoser:

Fødte og døde: Fra 2005 netto 8'000 pr år + 10'000 indvandrere

Covid: Extra døde??

Hvad betyder +7 for kvinder og +8 for mænd

- Mænd $78 + 8 = 86$. Halvdelen over
- Kvinder $82 + 7 = 89$. Do
- Mange over 100!
- Hvornår bliver vi plejekrævende i snit?
- Efter 85? Nok før! *Ikke med i tabel*
- Befolknings pyramiden fra 80 til 87+ lige mange i hver generation. Tabel: Ren effekt på antal pensionister

Pens-alder	gnn	65	67	70	72
Leve tid nu	80	18,8			
Om 50 år	87,5	25,7	23,4	20,0	17,7 ₁₂

Nationalregnskabet

- Registreringssystem for produktion og aflønning
- Lavet så vi kan udtrække alt muligt
- Næsten alt, hvad vi kan nævne, er relateret til BNP

- På langt sigt transitioner i alle socioøkonomiske variable
- Vækst er derfor en proces, der ændrer alt i samfundet

- Ofte, men ikke altid, til det bedre

Nationalregnskabet i millioner

Pr ind. 2'175/5,8 = 369'000 kr	2021	Procent
I alt	2'175'759	100,0
Landbrug, skovbrug og fiskeri	21'716	1,00
Råstof indvinding (olie og gas mv)	14'346	0,66
Industri (snævert)	299'402	13,76
Forsyningsvirksomhed (el, gas, vand)	49,022	2.25
Bygge og anlæg	121,038	5.56
Handel og transport	497,664	22.87
Information mv (forlag, medier, IT)	105,224	4.84
Finansiering og forsikring	116,996	5.38
Ejendomshandel og udlejning af erhvervs ejendom	64,543	2.97
Boliger (leje + tilregnet)	166,144	7.64
Erhvervsservice	205,963	9.47
Kultur, fritid og anden service	58,094	2,67
Offentlig admin, undervisning og sundhed	455,607	20,94

Nogle sektorer: Ren produktion

- Landbrug, skovbrug og fiskeri. I dag 1%. **OBS**
 - Ned fra ca 25 i 1940. Landbrugstransitionen. Hvorfor:
 - Enorm produktivitets-fremgang vs begrænset appetit
→ afvandring fra erhverv.
- Olie + gas. Op til max på 3% af BNP så langsomt ned
 - Nogen siger, at det ikke er netto, men forbrug af endelig ressource
- Industri: 14%. Top på 24% for 40 år siden **OBS**
- **OBS:** Fald overdrives:
 - Erhvervsservice 9½% er vækstsektor
 - Information og IT 4,8%
 - Omdefineringer gør ren produktion mindre.

Serviceproduktion

- Offentlig ca 21%
- Privat ca 45%
- Tilsammen næsten 70%

- En inhomogen gruppe: Kassedamer, rengøringsassistenter, ..., advokater, it-konsulenter, revisorer

- Lønningerne meget følsomme for humankapital, dvs uddannelse

Faktorfordelingen

Produktion → løn, kapitalaflønnning profit

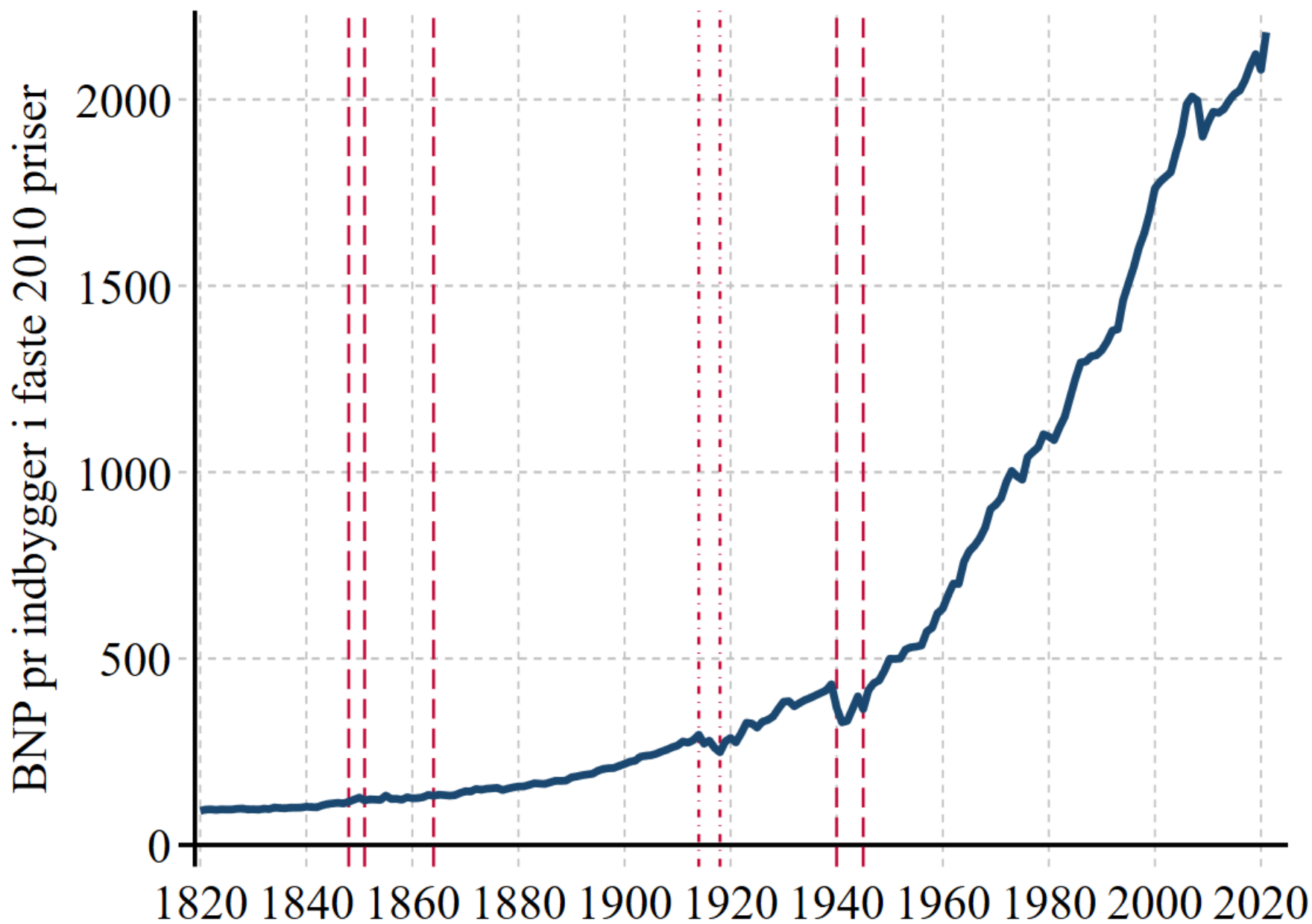
Løn er løn for arbejdskraft og humankapital

- Grove tal: løn-summer 75% af BNP: $1789 \cdot 0,75 = 1342$
Løn-sum indeholder 'tilregnet' løn til selvstændige
- Real kapitalen er ca 3 gange BNP. Forrentning 3-4%
- $3 \times 4-5\% = \text{ca } 12 - 15\%$ af BNP
- Afskrivning og vedligeholdelse ca 8%
- Rest er profit: det er $100 - 75 - (12-15) - 8 = 2-5$
- En gnn-løn $1342/3 = 450'000$ men minus afskrivninger mv Ca 400'00
- Hvor meget for en arbejder, uden uddannelse:
 $150'000 \rightarrow$ de 300'000 er for human kapital.
- Det er 66% af lønsummen eller 50% af BNP.

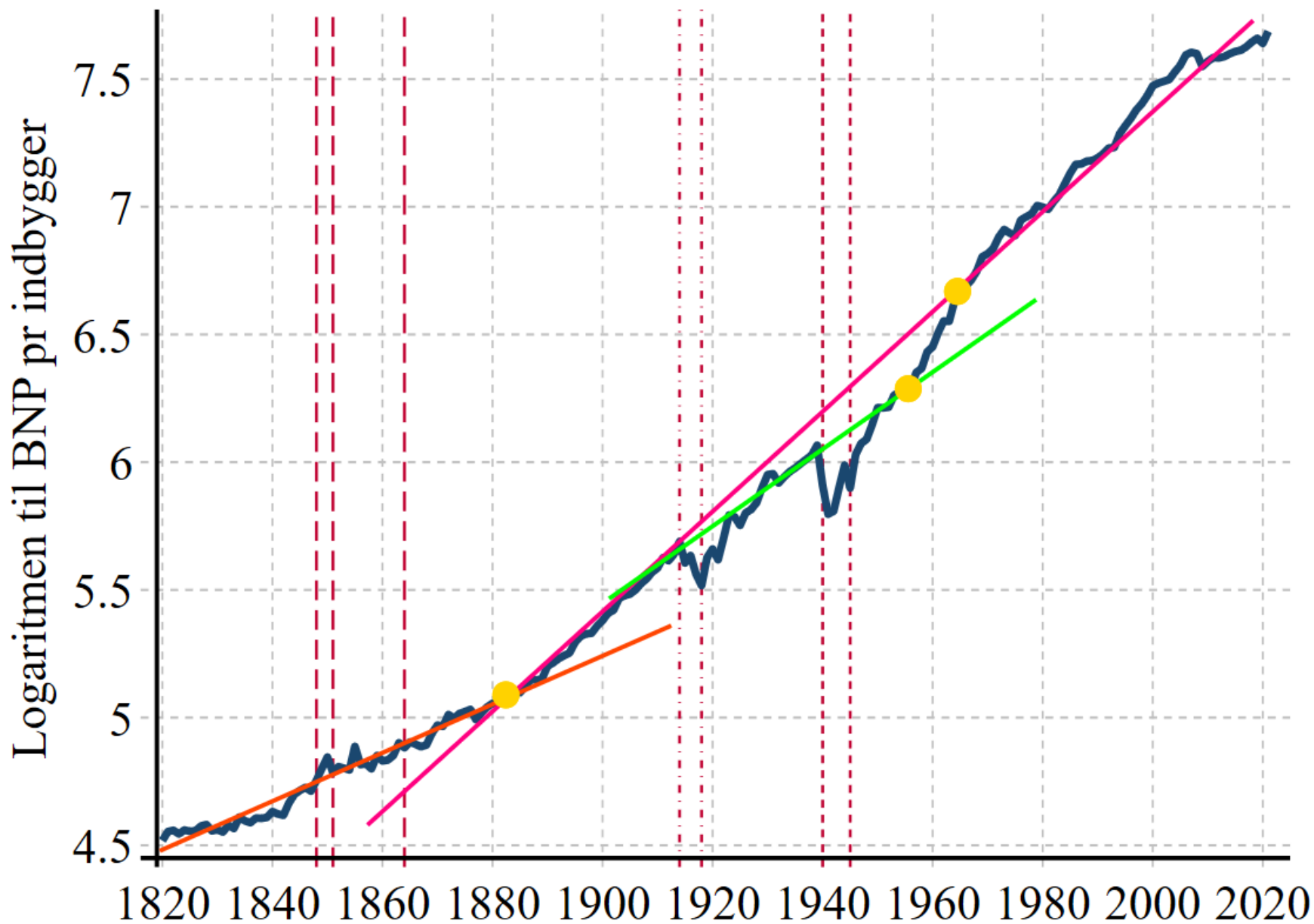
Faktorfordeling: af BNP

- Løn 75% delt i
 - Løn for ‘arbejde’ 25%
 - Løn for human kapital 45%
- Løn for kapital 25% delt i
 - Løn for finans kapital 12-15%
 - Afskrivninger mv 8%
 - Profit 2-5%
- Grove skøn

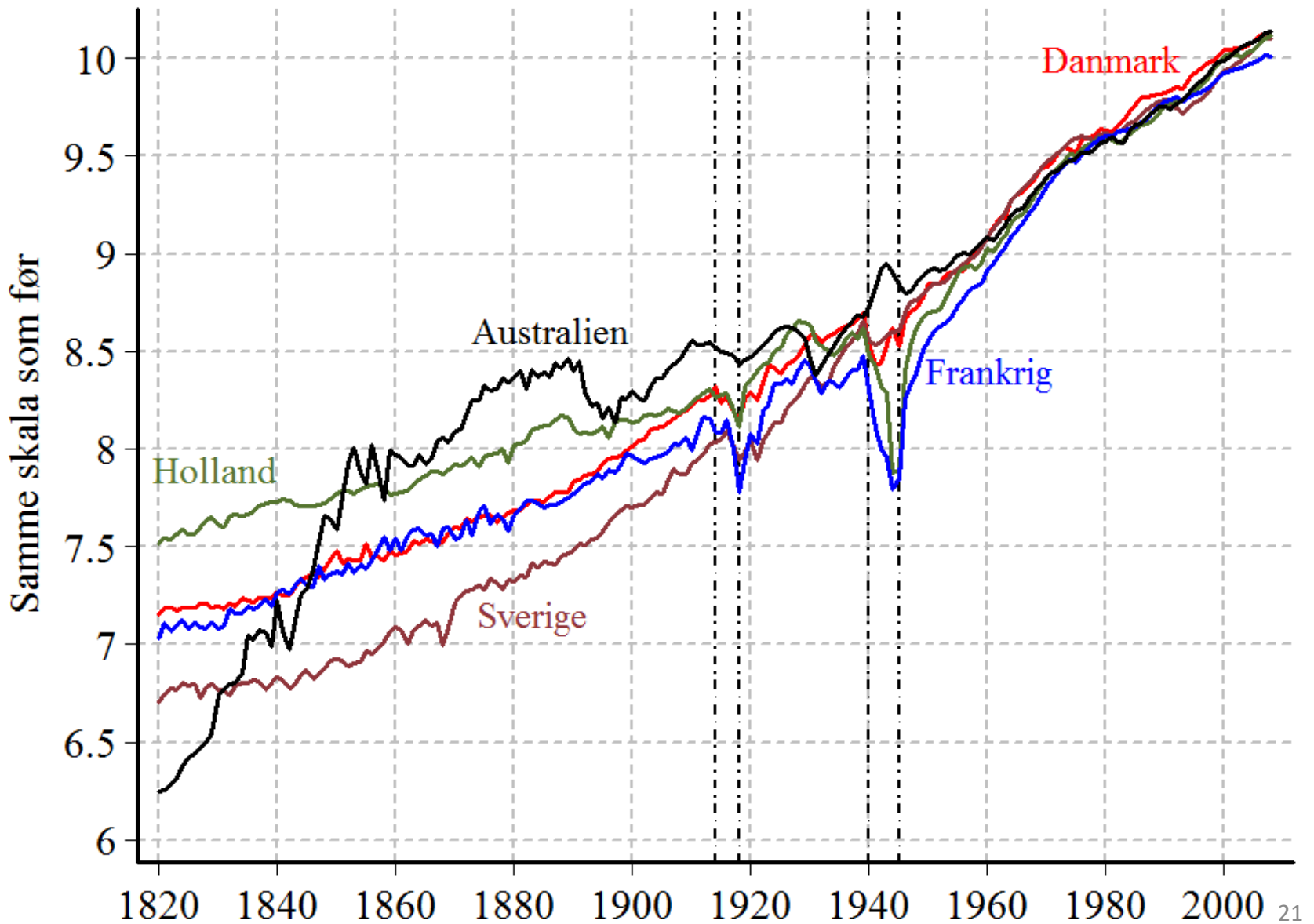
BNP, udvikling for nuværende areal

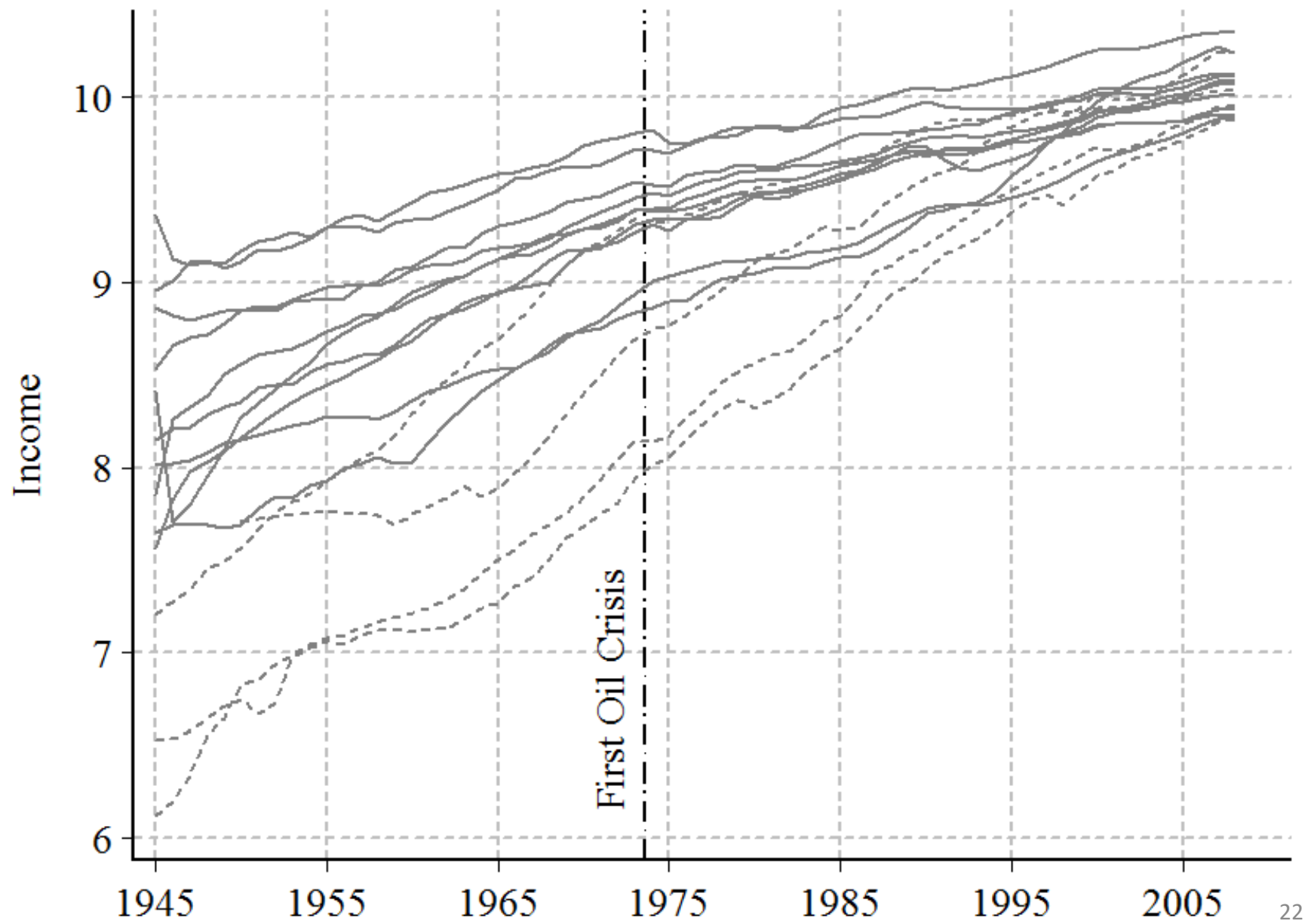
Her er den logaritmisk – nogle få rette linjer

Sakker vi bagud? Nej vi konvergerer

Her er det store billede af konvergens

Vil væksten høre op?

- Teknologi: indhentning eller innovationer
- Ikke egne innovationer – men fra alle især på toppen
- Pointer: Vi kan ikke indhente – vi er med i front
- Innovationer laves af innovationsafdelinger

- Antal med rette uddannelse går op 5 gange næste 50 år.
I verden men ikke hos os
- God brug for innovationer → ud af olie mv
reduktion af emissioner af CO₂
- Der vil ske meget. Også vækst.
- Hvad angår BNP samme som andre rige lande

Arbejdsløshed OECD def. 2012-21

Mange definitioner i brug – OECD forsøger at bruge samme

Germany	4.0	Netherlands	6.3	Bulgaria	9.4
Norway	4.2	Poland	6.3	France	9.4
Czech Rep.	4.2	Romania	6.5	Slovakia	9.6
Iceland	4.8	Estonia	6.8	Latvia	10.1
UK	5.4	Slovenia	7.1	Italy	11.0
USA	5.7	Belgium	7.2	Portugal	11.0
Hungary	5.9	Sweden	7.7	Cyprus	14.8
Austria	5.8	Finland	8.2	Croatia	15.5
Luxembourg	5.8	Ireland	8.9	Spain	19.4
Denmark	6.1	Lithuania	9.3	Greece	22.0

Ganske flot – men ikke super

- Gennem siden 1960: 6.2%
- Superperioder: 60-75 ca 2%, 06-07 ca 2%
- På langt sigt: De 6% er nok det, vi kan regne med
- Langtids struktur/friktions-arbejdsløshed?
- Aktiv arbejdsmarkedspolitik: Virker det?
- Lidt lige som u-landshjælp. Vi gør det for at få god samvittighed.

Forholdet til udland

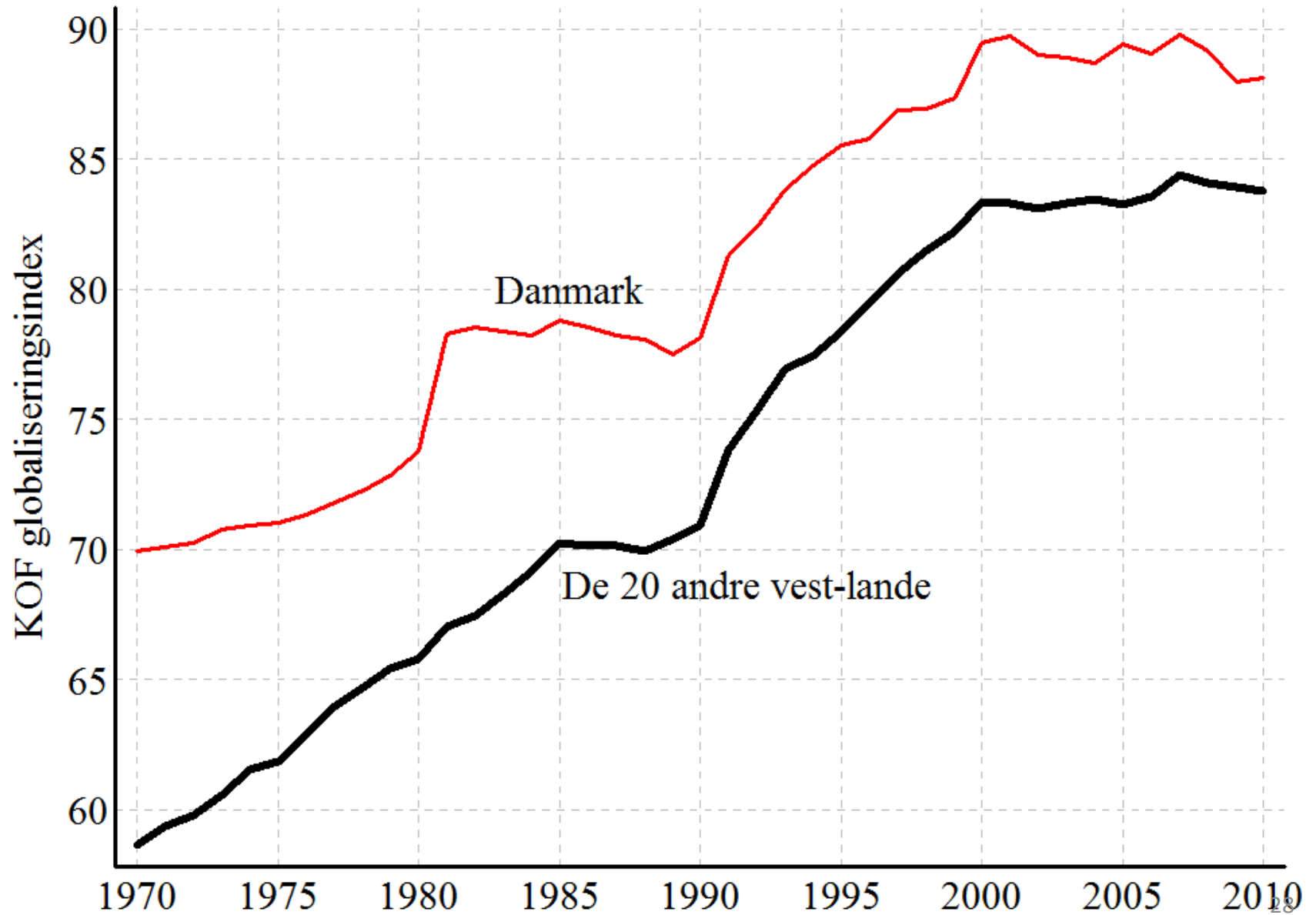
- Udenrigshandel: varer + tjenester. Pænt overskud
- Eksport ca 50% af BNP stort, men balancerer med import ca 48%
- Gæld til udland: nul
- FDI-balancen: Svært at finde ud af, men nok nær nul
- OBS: Olie har flyttet ca 5% fra import og måske 1 % til eksport. Det hører op.

Globalisering

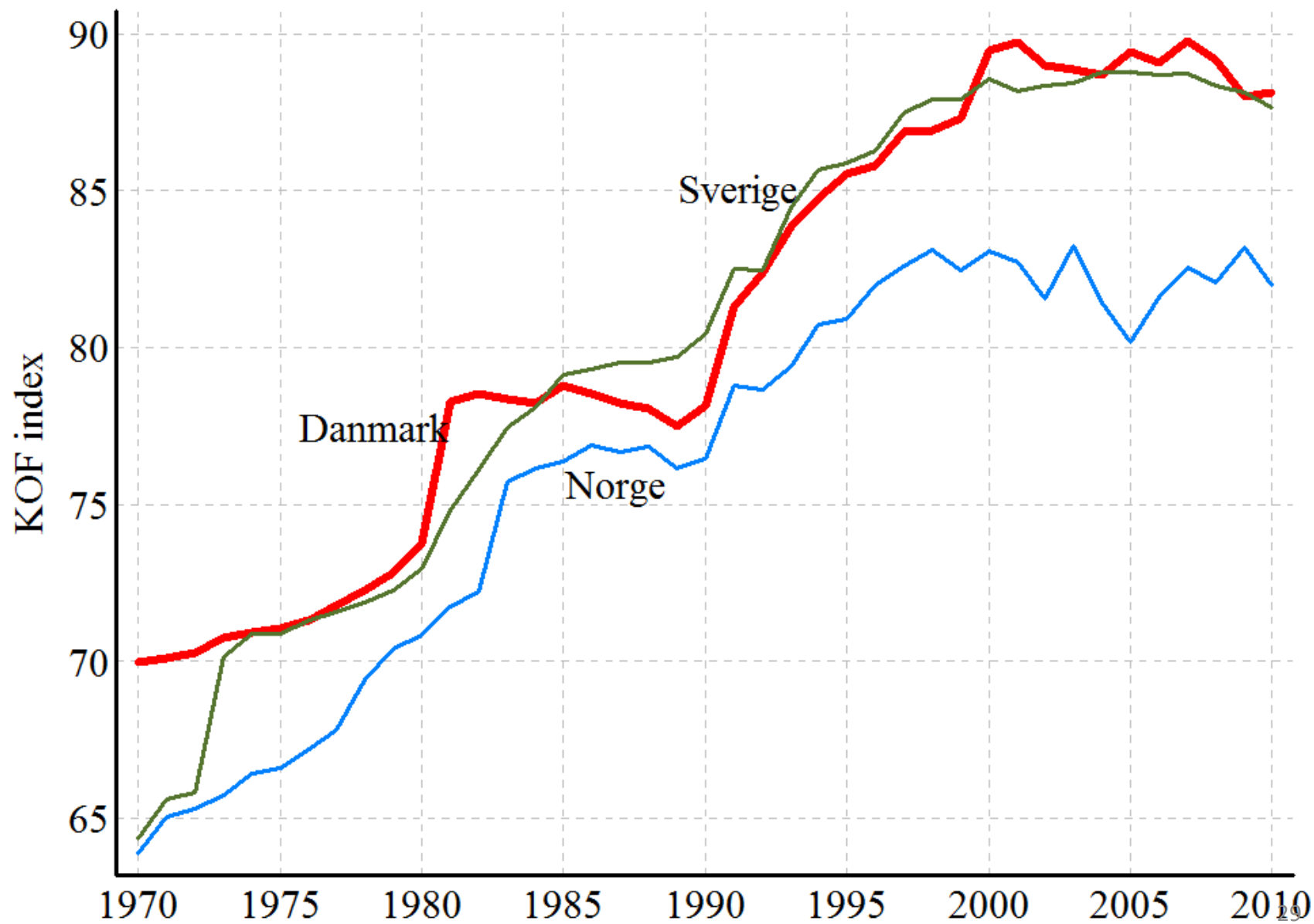
- Varer og tjenesteydelser
- Finansielle strømme
- Information
- Politisk samarbejde

- KOF index

Danmark og vesten i snit

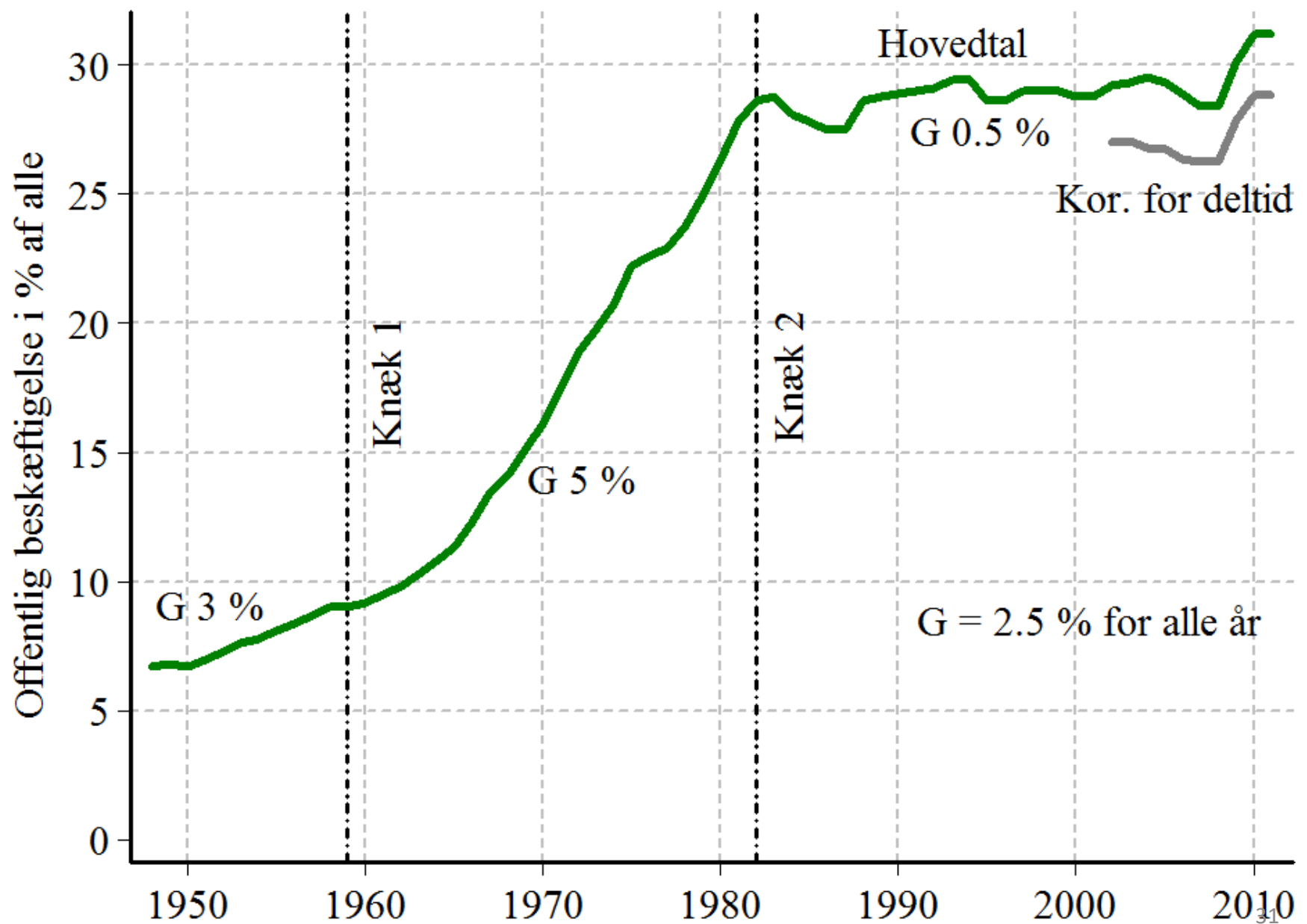
Danmark og Norden

Velfærdsstaten: stor → Dk højeste skatteryk

- Off beskæftigelse og transferering er begge ca 25%
- Tyskland begge ca 20%. Lidt mindre
- Transfereringer meget let op med 5% pga. ældrebyrden + mange flere pleje krævende. Pleje er off beskæftigelse
- Se på off ansatte:

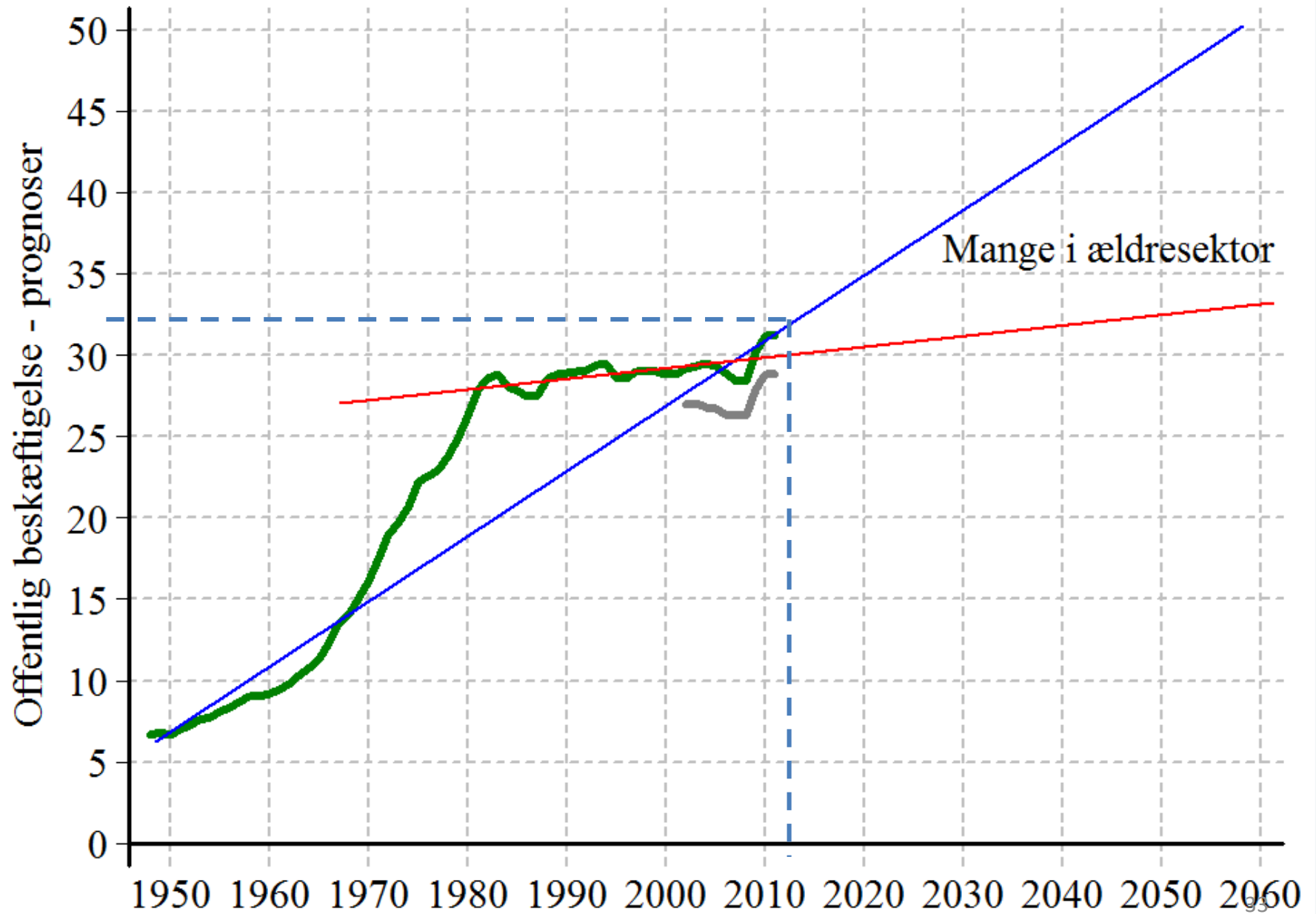
Offentlige beskæftigelse

Tallene er meget vilde

- Andelen op fra 7% til 28% det er 4 gange!
Stigningen fra 1962 til 1982 helt uholdbar
- Kvinder ud på arbejdsmarkedet → institutioner til børn + gamle + enorm stigning i uddannelse.
- **Kan ikke gentages:**
- (i) Alle kvinder er ude
- (ii) Intelligens-reserverne er (næsten) opsuget,
rest blandt indvandrere fra u-lande (dog kun 6%)
- Hård opbremsning først i 1980erne
- Men stadig 'op-drift'
- PS: Offentlig produktivitet.

Prognose 50 år frem. Obs + transfereringer 25 → 30%

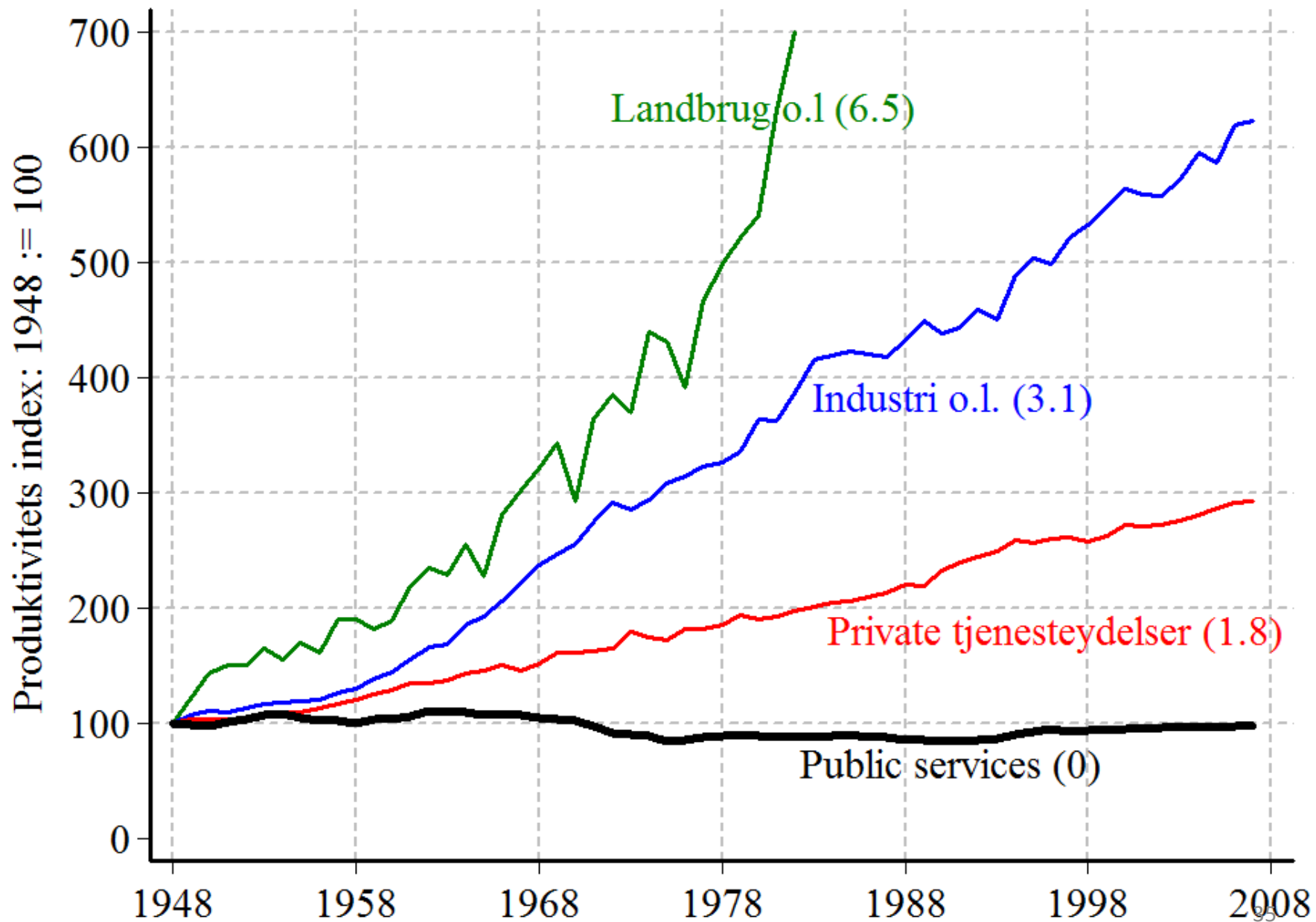
Dvs: prognose:

- +5% flere off ansatte
- +5% flere transfereringer
- Det er 10% op til skattetryk 60%. Er det muligt?

- +klimamål → mange store nye vindmøller +2-3%
- +ny infrastruktur → mange tog mv+2-3%
- +mange visioner,...
- Også nye sociale tiltag?

- Skattetryk 70% umuligt. Noget vil give sig...

Off produktivitet: Gamle tal, nye tal lidt bedre

1ste svære balance: Off. vs privat

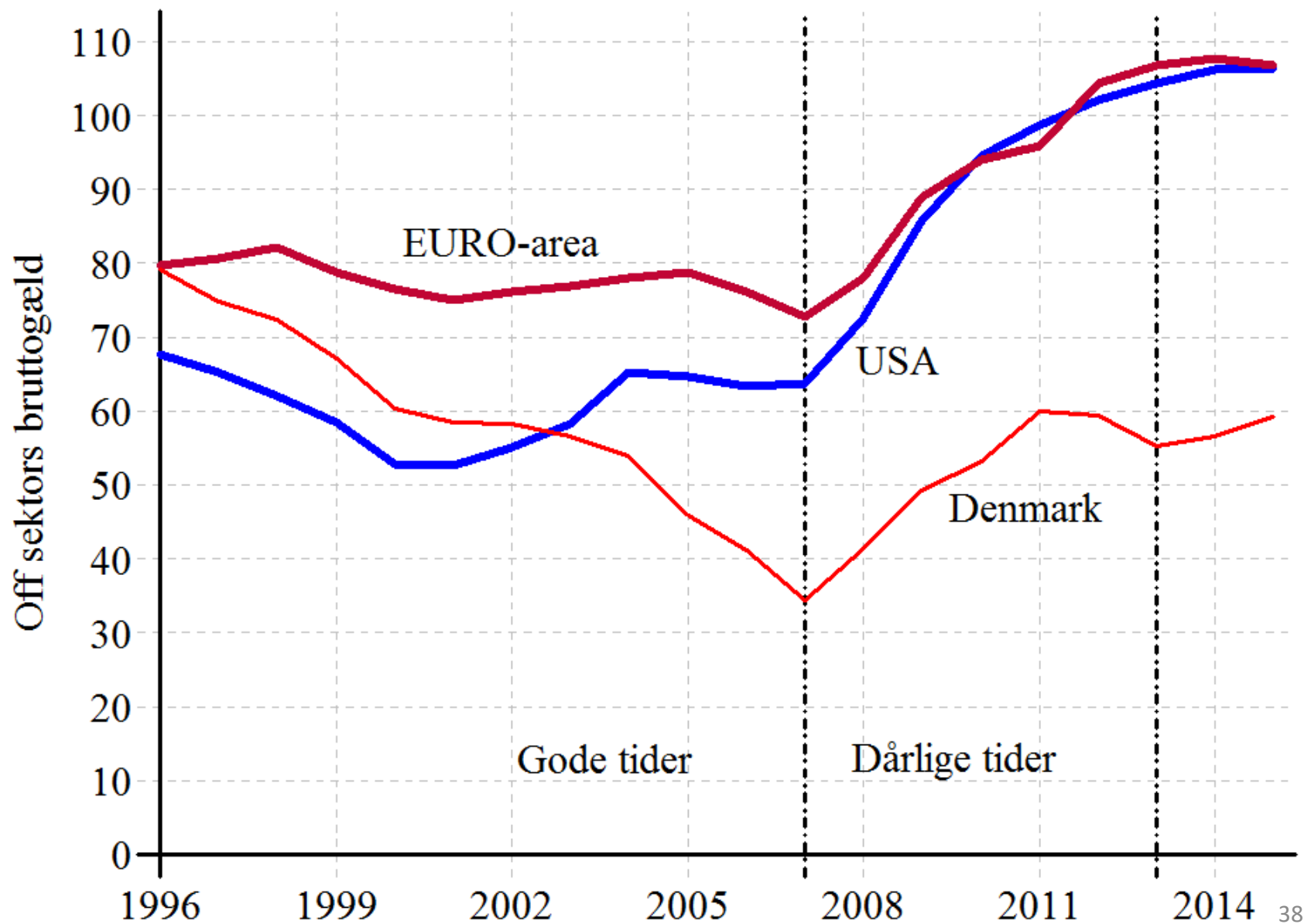
- Det vi har diskuteret + Baumols mekanisme
- Off produktivitet vokser langsommere:
- Hvis samme løn, vokser andelen, når privatproduktet vokser → skattetryk op.
- Hvis skattetryk konstant skal off. Produktion reduceres ca med forskellen i produktivitet.
- Stor politisk opgave.

Ansvarlig politik:

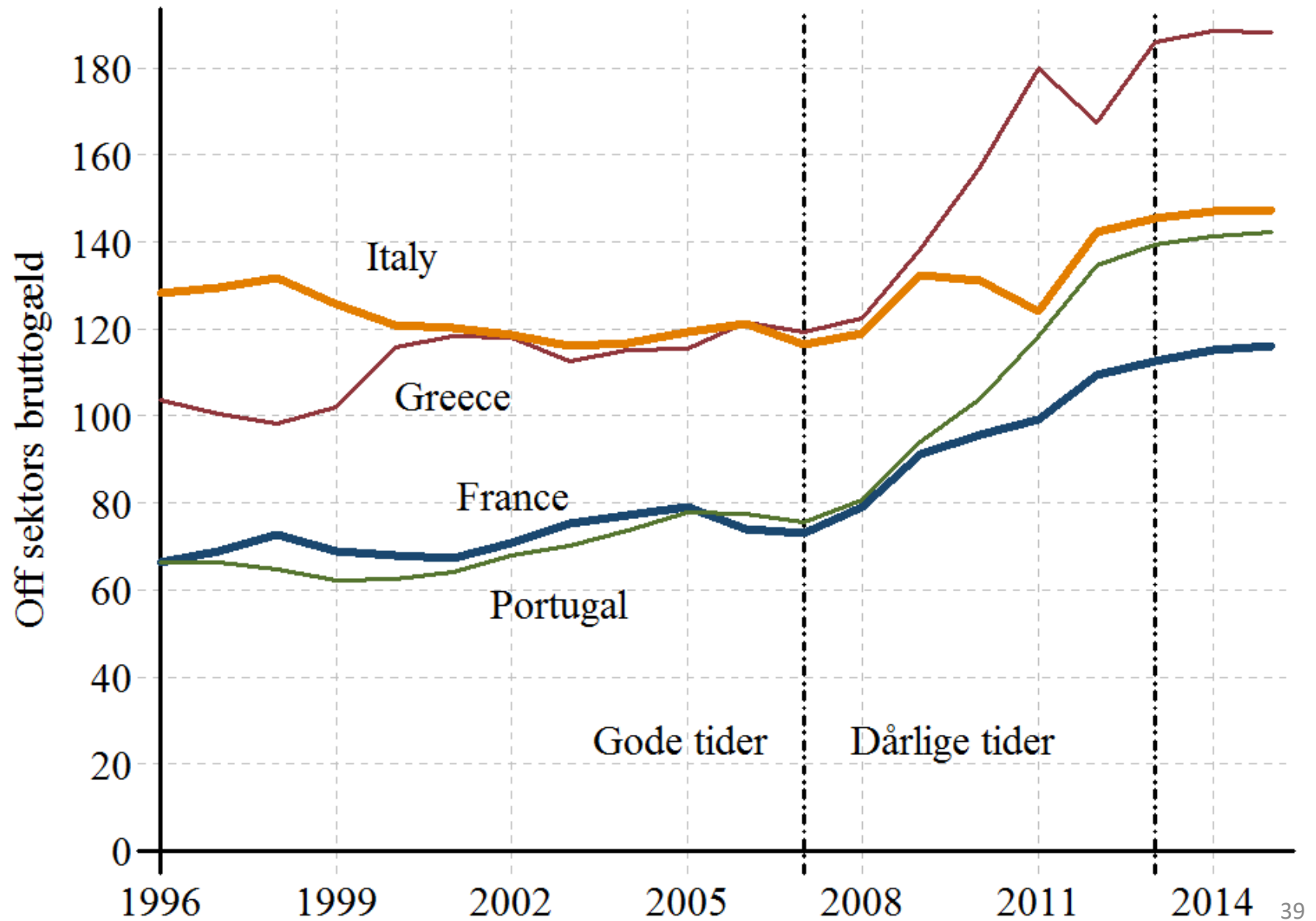
- Off budget balancerer på langt sigt
- Keynes-politik: Et realistisk valg af U^*
- Når det går godt, $U < U^*$, overskud \rightarrow gæld ned
- Når det går skidt, $U > U^*$, underskud \rightarrow gæld op

- Uansvarlig Keynes-politik: U^* vælges for lavt \rightarrow gæld op på langt sigt
- Kritikere af Keynes: Politikere er 'uansvarlige', de er under pres for at ekspandere for meget, dvs U^* for lavt
- Test: går gælden ned i gode tider: Dvs. før 2007?

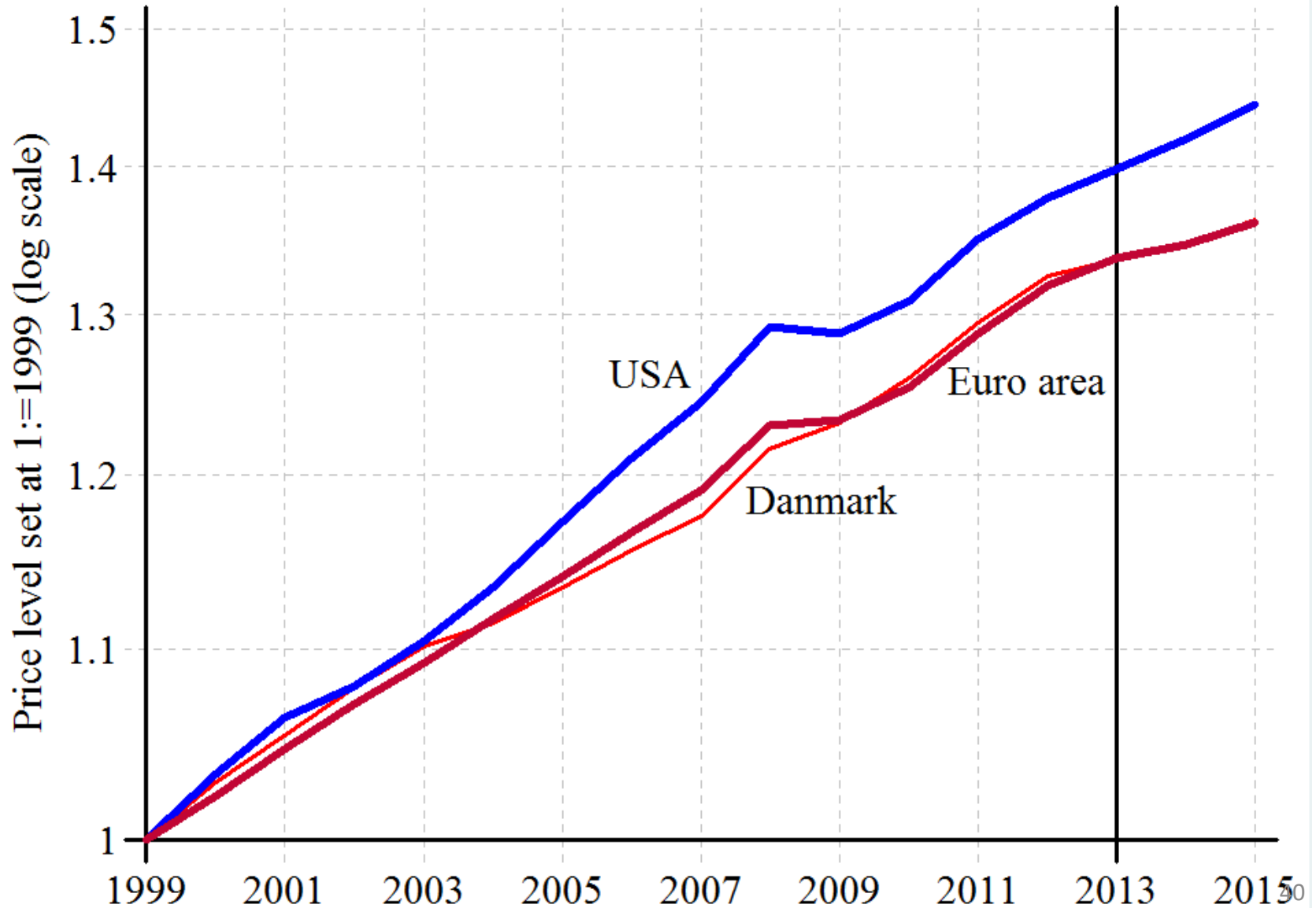
USA+Euro-området uansvarlige: Danmark OK

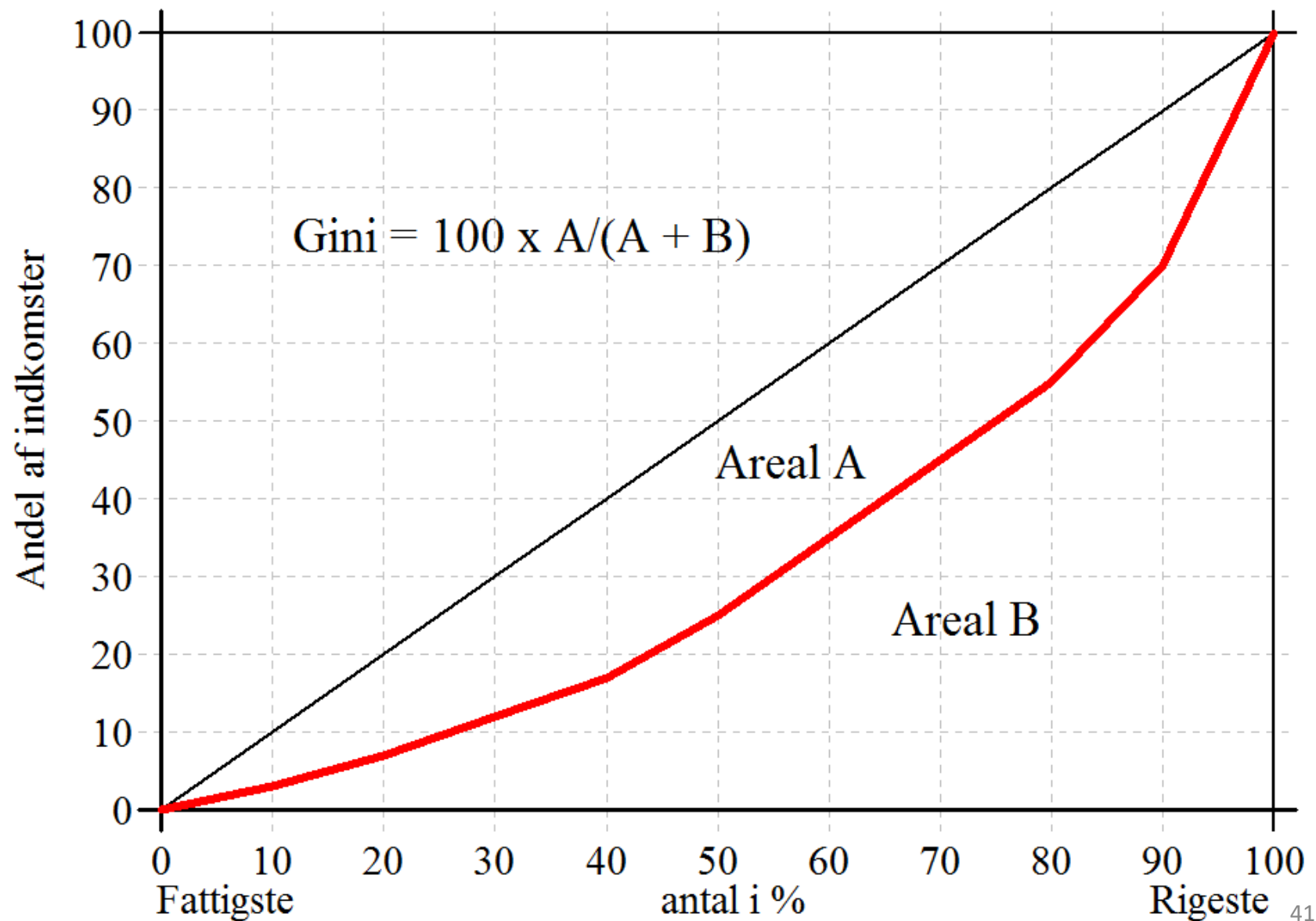
Nogle vilde: Bemærk y-aksen ændret

Lande kan være vilde – vi er det ikke
Man kan også se på inflation – kedeligt indtil nu!!

Indkomstfordelingen: Mange mål – vi ser på Gini

Danmark Gini = 25

- Historie: Mit gæt 1800 var Gini på ca 70 (ekstremt)
Feudalt samfund 0,7% godsejere fik 40% i fæste
- Jordreformer → Gini ned gradvist næsten ret linje
- I 1960 ca 25 – siden da ikke ret meget
- Dog i 1975 ca 22 → krise fordi profit negativ
- Siden tilbage til 25

- EU lande 27-40 – flest på ca 30. For EU samlet 45?
- USA lavest i 1975 ca 32 nu op til ca 40 regionalt 5-10
- Afrika-Sydamerika 40-50. Værste Brasilen og SA 60

Skævheder

- P.g.a. markedskræfter
- P.g.a. institutioner og reguleringer

- Hvis helt liberal økonomi Gini 30???
- Gamle imperfektioner: Uddannelse skævt fordelt
 i.fh.t. efterspørgslen: Mange vil være kunstnere
- Omfordeling via skatter Gini 20???
- I Danmark Gini før skat 34, efter skat 25
- Høje skattetryk overæltet delvis
- Rents og rentseeking: mange reguleringer giver rents

Forbedring af fordelingen

- Markedsrette:
 - Bedre tilpasning af humankapital til efterspørgslen
 - Afskaffelse af ‘rents’ (profitter pga regulering)
- Længere kræver reguleringer:
 - Mere progressiv og højere skat. Boligskatter,...
 - Tvangsforanstaltninger:
 - Lighed i skolesystemet – ufrit skolevalg
 - Lighed i lægebehandling – læger jævnt fordelt
tvangsflytning til Nakskov og Tarm

OBS: Komuner vs stat

- Komuner træffer beslutninger
- Stat sætter normer: komuner bestemmer mindre
- Frikomuner
- PS: sag oppe i pressen: Nationale politikere vil i pressen, pressen elsker kriser.
- → nye regler.

- Eksempel: Børnehavers normering
- Hvorfor må komuner ikke bestemme det???

Trade-off mellem tvang og lighed

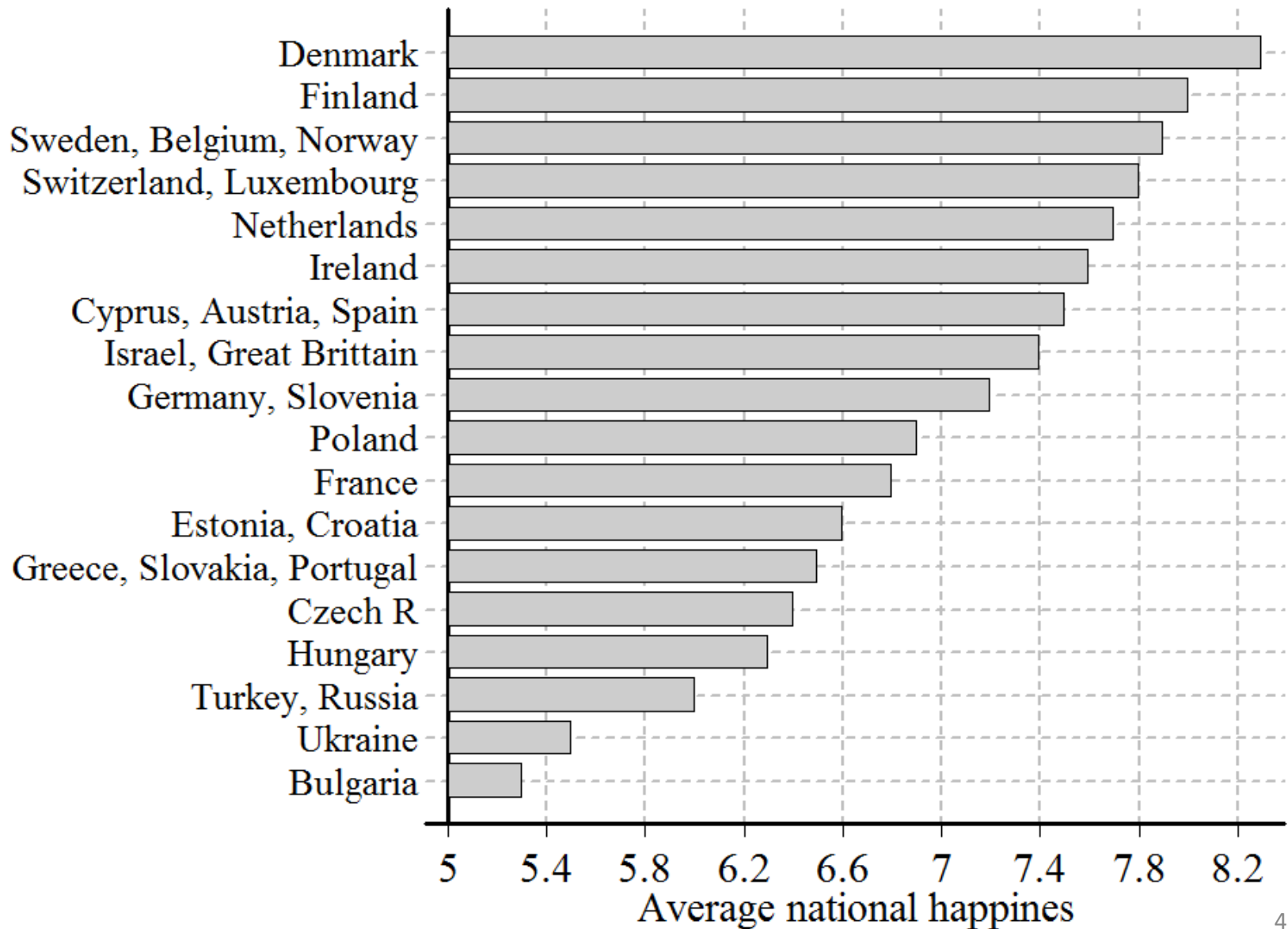
- USA: Republikanere bliver flere, også i fattige stater
- De er mod reguleringer og accepterer ulighed
- Washington DC langt væk: Vi vil ikke reguleres af dem
- Spanien: De rige regioner vil være selvstændige
- Solidaritet kræver en vis homogenitet

Høje tal: Lykke, tillid og ærlighed
Kompleks der hænger sammen:

Skyldes det jævn indkomsfordeling og velfærdsstat,
eller er det omvendt?

- Lykke mål ved spørgeskema undersøgelser: Mest brugte:
‘Hvor tilfreds er du med dit liv for tiden?’
10 svarmuligheder: Lykke er gennemsnitlige svar
- Mange lande og over 35 år
- DK er i top, fordeling på næste side

Her er lykke målet (fra ESS):

Generel tillids: Mest brugte mål:

‘Har du tillid til folk du ikke kender eller mener du at man ikke kan være forsigtig nok?’

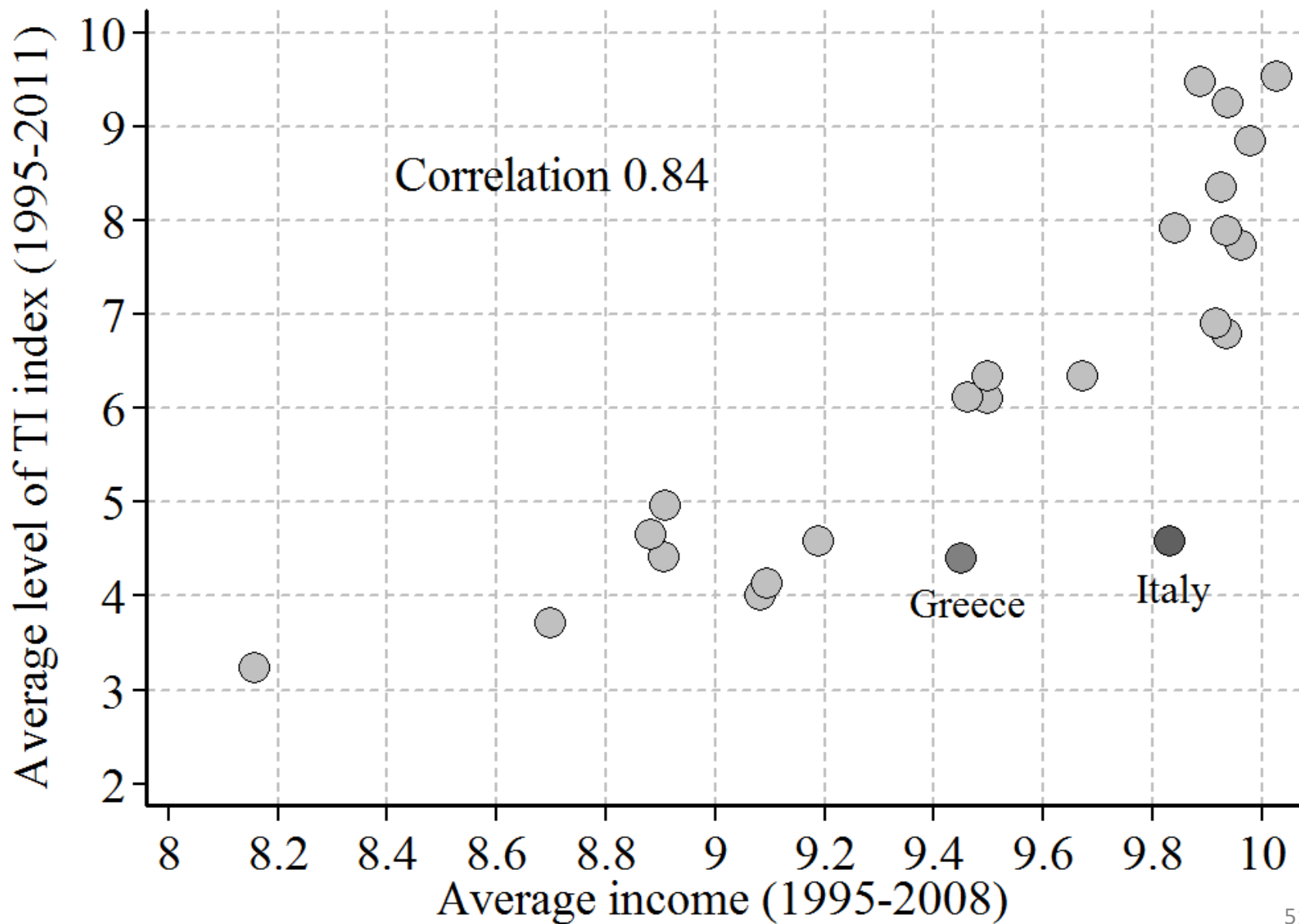
Dk er i top her PS: indvandrere har også tillid til danskere

- Specieltillid:
 - (1) Tillid til regering: Meget høj – især til ‘systemet’
 - (2) Tillid til politi og domstole – ekstremt høj
- Når vi rejser ude i verden har vi svært ved at forstå hvor lille (1) og (2) er. Mange ting danskere siger om regering og politi opfattes som ufatteligt naivt.

Ærlighed/korruption

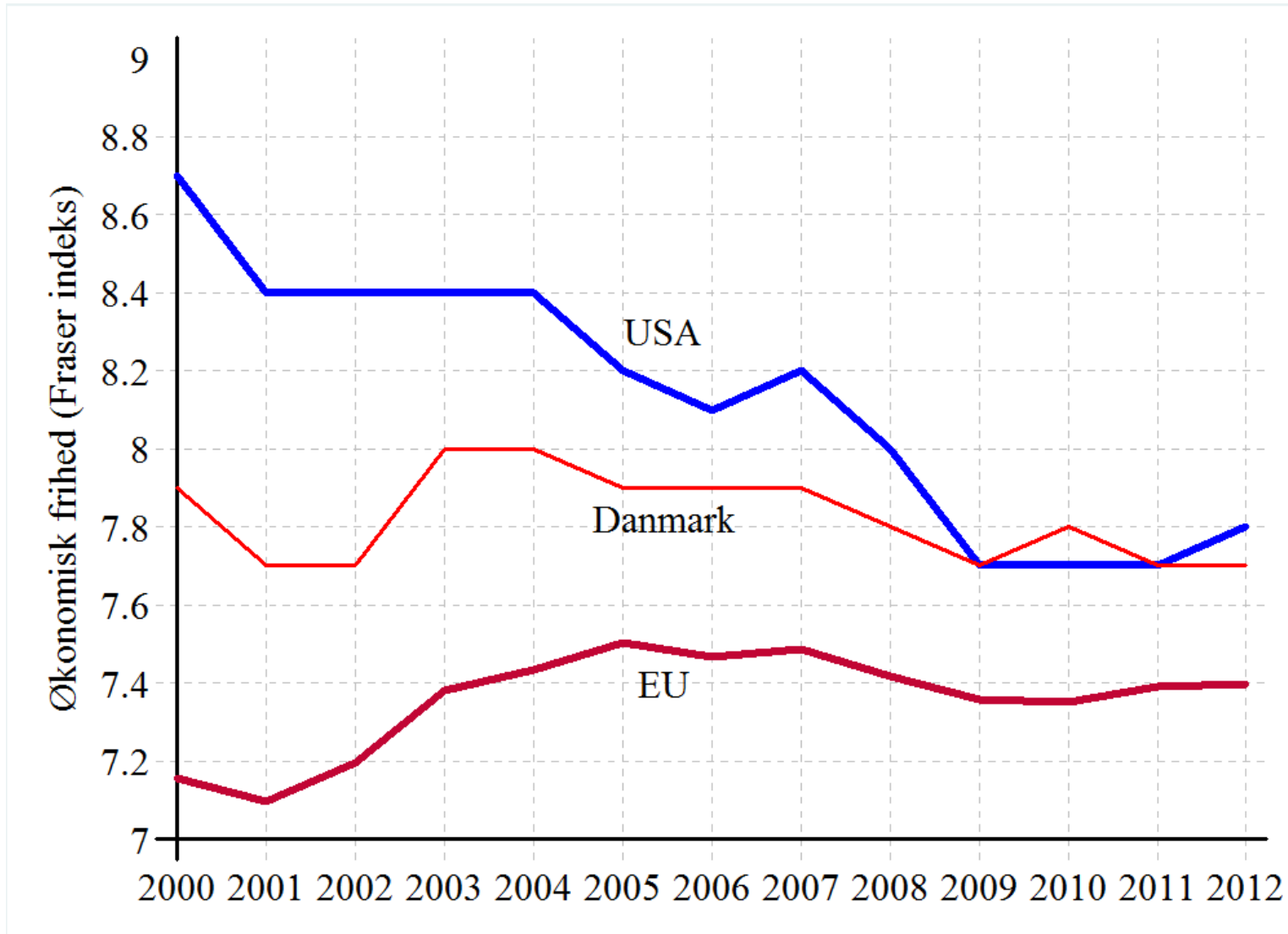
- Mange spørge skeama-undersøgelser
- TI sammenfatter. Tal fra 0 ærlighed til 10
- Mønstreet er
- Højest 9,5: Danmark, Finland
- Til 9: New Zealand, Sverige, Singapore og Island
- Til 8,5: Holland, Canada, Svejts, Norge, Australien, Lux
- Til 7,5: UK, Hong Kong, Tyskland, Østrig, Irland, USA
- Se på 27 EU lande

De 27 EU lande: Top Dk Fin Sver. I bund Bul og Rom

Til sidst: Er vi socialister?

Vi er for velfærdsstaten, men ikke socialister: Economic Freedom Index

Så: Vi er en liberal velfærdsstat

Det store kompromis

- De blå ville have
 - (b1) et liberalt samfund
 - (b2) en lille offentlig sektor
- De røde ville have
 - (r1) en stor velfærdsstat
 - (r2) socialisme
- Kompromis: (b1) og (r1)

Det er en fin blanding. Hvis:
Vi kan holde det i balance og er ansvarlige

- Slut!